

BIZTONSÁGPOLITIKAI SZEMLE

2012 SZEPTEMBER – DECEMBER

5. ÉVFOLYAM 2. SZÁM

- 1 Az arab tavasz orosz külpolitikai megítélése
Molnár András

- 10 Szíria másfél év után:
Eszkalálódhat-e a konfliktus?
Stepper Péter

- 17 Tuareg szabadságharcosok vs. iszlamista terroristák:
A Kadhafi utáni korszak válságjelei Maliban
Csellár András

 CORVINUS
KÜLÜGYI ÉS KULTURÁLIS EGYESÜLET

CORVINUS KÜLÜGYI ÉS KULTURÁLIS EGYESÜLET

biztpol.corvinuembassy.com

ESSZÉ

AZ ARAB TAVASZ OROSZ KÜLPOLITIKAI MEGÍTÉLÉSE

Molnár András

BEVEZETÉS

Amikor Vlagyimir Putyin több mint egy évtizeddel ezelőtt először hatalomra került Oroszországban jelentős külpolitikai offenzívába kezdett annak érdekében, hogy növelje országa befolyását és megerősítse bilaterális kapcsolatait a Közel-Kelet államaival, amelyeket Moszkva az azt megelőző Jelcin érában jelentős mértékben elhanyagolt. Köszönhetően többek között annak, hogy Putyin személyesen is látogatást tett számos közel-keleti országban¹ illetve fogadta azok vezetőit, Oroszországnak sikerült a régió szinte minden államával jó kétoldalú kapcsolatokat kialakítania. Legyen szó USA ellenes (Irán és Szíria) Amerika párti (Szaúdi-Arábia, Egyiptom, Katar) vagy akár Washington által kvázi létrehozott államokról (Irak, Afganisztán) Moszkvának sikerült mindegyikkel párbeszédre alapuló pragmatikus viszonyt kialakítania. Ami talán a legjobban érzékelteti a putyini közel-kelet politika eredményességét, hogy Oroszországnak egyszerre sikerült kiegyensúlyozott viszonyt fenntartania mind Izraellel mind pedig a Fatahhal és a Hezbollahal, elengedhetetlenné téve ezáltal Moszkva részvételét a közel-keleti rendezési folyamatban. Az „arab tavasz” 2011

¹ Vlagyimir Putyin hivatalos látogatásai a Közel-Kelet államaiba:
2005. április 26–27, Egyiptom : Találkozó Hosni Mubarak elnökkel
2005. április 29, Izrael és Palesztin Hatóság: Találkozó Ariel Sharon izraeli miniszterelnökkel és Mahmoud Abbasz palesztin vezetővel.
2007. január 11–12: Hivatalos látogatás Szaúdi-Arábiában.
2007. január 12: Hivatalos látogatás Katarban.
2007. január 13: Hivatalos látogatás Jordániában.
2007. szeptember 10: Hivatalos látogatás az Egyesült Arab Emírátsokban.
2007. október 16: Hivatalos látogatás Iránban.
PRESIDENT OF RUSSIA /Az orosz elnök hivatalos honlapja/: *Visits abroad*, <http://eng.kremlin.ru/visits>.
(2012.09.10 – A továbbiakban a letöltés ideje a zárójelben szereplő dátum.)

eleji kitörése óta azonban minden előrelépés, amit az orosz külpolitika az elmúlt egy évtizedben elért jelentős veszélybe került.

LÍBIA: A VÍVÓDÓ OROSZORSZÁG

Az arab tavaszként aposztrofált forradalmi hullám kitörése ugyanis éppen olyan váratlanul és felkészületlenül érte Oroszországot, mint a nyugati államokat és a nemzetközi közösség egészét. A feltartóztathatatlan gyorsasággal kibontakozó események hatására egyhamar nyilvánvalóvá vált, hogy Oroszország – ellentétben a nyugati hatalmakkal – képtelen rövid időn belül alkalmazkodni az észak-afrikai és közel-keleti tüntetések és forradalmak által létrehozott újfajta politikai realitáshoz, illetve, hogy híján vagy egy koherens, a régióbeli érdekeinek védelmét célzó stratégiának.

Az arab tavasz kezdetén – a tunéziai és egyiptomi forradalmak illetve a bahreini és jemeni utcai zavargások idején – Moszkva messzemenően passzív álláspontra helyezkedett. Ennek legfőbb oka, hogy az érintett országokban nem rendelkezett jelentősebb gazdasági vagy politikai érdekekkel, amelyeket védelmeznie kellett volna, illetve, mivel az események befolyásolására alkalmas egyetlen eszköze, az ENSZ Biztonsági Tanács csupán marginális szerepet játszott a konfliktusrendezés során.

Ezzel szemben a Líbia esetében már kézzelfogható gazdasági érdekeinek megőrzése volt a tét Oroszország számára. Azt követően ugyanis, hogy Moszkva 2008 áprilisában Tripoli több mint 4,5 milliárd dollárnyi, még a szovjet időkből származó adósságát engedte el, orosz vállalatok jól jövedelmező befektetési lehetőségekhez jutottak az ország energetikai és közlekedés szektorában. Így például a Gazprom 2008 és 2011 között 200 millió dollár értékű befektetést hajtott végre a líbiai energetikai szektorban, az orosz állami vasúttársaság az RDZ pedig elnyerte a Bengázi és Szirt közötti 3 milliárd dollár értékű gyorsforgalmi vasútvonal megépítésének jogát. Azonban még ennél is jelentősebb volt a két ország között lebonyolódó fegyverkereskedelem volumene az elmúlt években. Líbia ugyanis Algéria és Szíria után a harmadik legnagyobb orosz fegyver importőrévé nőtte ki magát a régióban, átlagosan 2 milliárd dollárt

meghaladó megrendelés állományával az elmúlt évtizedben.² Érthető tehát, hogy Moszkva gazdasági érdekei védelme érdekében miért helyezkedett kezdetektől fogva a be nem avatkozás álláspontjára a 2011. február 15-én utcai tüntetésekből véres felkeléssé eszkalálódott líbiai konfliktus kapcsán. Ennek megfelelően Oroszország a rá nehezedő mind nagyobb nemzetközi nyomás ellenére a végsőkéig kivárt, és csupán február 26-án járult hozzá az ENSZ BT által szorgalmazott Líbia elleni fegyverembargóhoz (1970-es számú ENSZ határozat).

A felkelők és a kormánypárti erők közti összecsapások hevesége, illetve a nemzetközi közvélemény fokozódó nyomása azonban további lépések megtételére szorította a BT tagállamait. Ennek eredménye a 2011. március 17-én megszavazott 1973-as számú ENSZ határozat lett, amely intézkedett a Líbia feletti repülés tilalmi övezet felállításáról és egyúttal felhatalmazta a BT tagjait, hogy „minden szükséges intézkedést foganatosítsanak” a líbiai civil lakosság védelme érdekében. Oroszország tartózkodott a szavazástól, ami az ENSZ alapokmánya értelmében nem minősül a határozat elleni állásfoglalásnak, így megnyílt az út a nyugati országok – mindenekelőtt Nagy-Britannia és Franciaország – előtt, hogy NATO felügyelet és koordináció alatt katonai hadműveletek indítsanak a Kadhafi rezsim ellen.

Annak ellenére azonban, hogy Oroszország nem emelt vétót a határozat ellen, és így lehetővé tette katonai eszközök alkalmazását, mégsem mondhatjuk, hogy Moszkva változtatott volna addig önérdekkövető politikájában, s felsorakozott volna az intervenció pártján álló nyugati államok mögött. A tartózkodás hátterében sokkal inkább Moszkva jól megfontolt politikai érdekei húzódtak, hiszen Kadhafi valójában sosem volt számára tényleges politikai szövetséges, – különösen azt követően nem, hogy az Arab Liga államai is támogatták a Líbia feletti repülés tilalmi övezet létrehozását – akiért megérte volna kockáztatni az arab világ államaival fenntartott kapcsolatait. Mi több, Oroszország konstruktívan tartózkodó politikájából végső soron politikai tőkét is kovácsolhatott. Egyrészt elkerülte, hogy Líbia miatt veszélybe kerüljön az USA-val 2010 vége óta kibontakozó külpolitikai közeledés és „újrakezdés” – a nemzetközi politikában használatos terminológiával élve „reset” – folyamata, másrészt

² Oroszország az alábbi – nyilvánosságra került - fegyverzet kereskedelmi ügyleteket kötötte Líbiával 2010-ben: 145 db T-72-es tank modernizálása, BMP-3M típusú tüzérségi harci jármű eladása 300 millió dollár értékben, 6 db Yak-130-as kiképző vadászgép eladása 90 millió dollár értékben, AK-103-as gépfegyver licenz alapú gyártása 600 millió dollár értékben, a Molina nevű rakétavető hajó eladása.

pedig lehetősége nyílt olykor akár kritikus és bíráló vélemény megfogalmazására is a nyugati hatalmak katonai akcióit illetően.

A háttérbe húzódó magatartás azonban látszólag nem volt egységesen támogatott az orosz politikai vezetés körében. Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint hogy az ENSZ 1973-as határozatához való hallgatólagos orosz hozzájárulás jelentős feszültségek forrásává vált Putyin miniszterelnök és Medvegyev államelnök között. Putyin ugyanis a határozatot a nyugat érdekeit szentesíteni hivatott középkori keresztes hadjáratra való felhíváshoz hasonlította, ami miatt Medvegyev már-már kioktató hangnemben Putyin szemére vetette, hogy ilyen jellegű kijelentéseivel nem, hogy nem segíti elő a konfliktus megoldását, hanem egyenesen a kultúrák közötti összecsapás tévképzetének kialakításához járul hozzá.

Ilyen heves nézeteltérés mindaz idáig példa nélküli volt a Putyin-Medvegyev tandem viszonyában, ami miatt felmerül a kérdés, hogy a vita vajon rendelkezett-e valós tartalommal, vagy csupán egy előre megtervezett, és jól kommunikált „jelenetről” volt-e szó, amely során a két politikus egyfajta sajátos munkamegosztás alapján az orosz közvélemény mindkét meghatározó szegmensét – egyrészt a nyugat és beavatkozás ellenes konzervatívokat, másrészt pedig a nyugat és beavatkozás párti liberálisokat – kívánta megszólítani.

Függetlenül attól azonban, hogy a Putyin és Medvegyev közötti nézeteltérés valós vagy csupán mesterségesen kreált volt-e, jól bizonyítja, hogy a passzív orosz Líbia politika nem széleskörű belpolitikai konszenzuson alapult. Az idő pedig mindeközben Oroszország ellen dolgozott. A felkelőknek nyújtott nyugati katonai segítség, illetve az ezzel párosuló orosz passzivitás következtében ugyanis Moszkva pozíciói látványosan meggyengültek Líbiában és Észak-Afrikában egyaránt. Tovább nehezítette Oroszország helyzetét, és csökkentette politikai befolyásoló képességét, hogy csupán megkésve, 2011. szeptember 1-én ismerte el – a forradalom kitörése után közel háromnegyed évvel, 73. országgént – a líbiai Átmeneti Nemzeti Tanácsot a líbiai nép egyetlen legitim képviselőjének, és még azt követően sem járult hozzá tevékenyen a Kadhafi rezsím megdöntéséhez. Ennek pedig már napjainkban is érezhető negatív kihatásai vannak Moszkva líbiai pozícióit illetően.

A Kadhafi rezsím bukását követően megválasztott ideiglenes miniszterelnök Abdurrahim El-Keib ugyanis jöllehet kijelentette, hogy országa be fog tartani minden nemzetközi szerződést és

kötelezettségvállalást, azonban egyúttal azt is hozzátette, hogy az Oroszországgal kötött megállapodásokat felül fogja vizsgáltatni annak érdekében, hogy megbizonyosodjon róla, hogy megkötésük során nem történt-e csalás vagy korrupció, ami károsítja a líbiai nép érdekeit. Mindez előre vetíti, hogy Oroszországnak a jövőben minden bizonnyal csökkenő líbiai fegyverzet megrendelés állománnyal illetve az energetikai és egyéb szektorokban romló befektetési lehetőségekkel kell számolnia.

A passzivitásból túl későn ocsúdó orosz külpolitika tehát egyértelműen kudarcot vallott, aminek következtében kénytelen volt elfogadni a nyugati államok vezető szerepét Líbiában. Mindeközben azonban már érlelődött az „arab tavasz” legvéresebb felvonása, a szíriai polgárháború, amelynek megoldása Oroszország nélkül immáron elképzelhetetlen.

SZÍRIA: OROSZORSZÁG, MINT VÉDNÖK HATALOM

A líbiai konfliktustól eltérően Oroszország a szíriai utcai összecsapások 2011. márciusi kezdete óta egyértelműen az uralkodó damaszkuszi rezsím védnökeként lép fel, olyannyira, hogy kész akár nyílt politikai konfrontációba is bocsátkozni az ENSZ BT többi tagállamával. Számos nyugati elemzők véleménye szerint teszi mindezt azért, mivel gazdasági, (geo)politikai, és katonai-stratégiai érdekei messzemenően összefonódtak a Basir al-Asszad vezette damaszkuszi rezsím hatalmának fennmaradásával.

Gazdasági szempontból az orosz érdekek hasonló alapokon nyugszanak, mint Líbia esetében. Oroszország 2005 januárjában elengedte a szovjet időkből származó szír államadósság 73%-át, összesen 13,4 milliárd dollárt, amely ellentételezéseként Damaszkusz jelentős kormányzati megrendeléseket ítelt oda orosz energetikai és hadiipari vállalatoknak. Így például 2007-ben az orosz Stroitransgas nyerte el a Homsz városa közelében létesítendő földgáz alapú erőmű megépítésének jogát, míg a Tatneft olajipari vállalat 2010-óta kutató és kitermelési munkálatokat végezhet az ország egyik legnagyobb, Dél-Kishma nevű kőolajmezőjén.

Ami azonban még ennél is fontosabb, hogy Szíria India és Algéria után a harmadik legnagyobb orosz fegyverimportőr, ami miatt egy ENSZ által szorgalmazott fegyver embargó érzékenyen érintené a Putyin-Medvegyev tandemet, mivel az orosz védelmi ipar megközelítőleg 1,5 millió embernek biztosít munkát és megélhetést.

Mindemellett Szíria geopolitikai okokból kifolyólag is kiemelt jelentőséggel bír Oroszország számára. Az egykori szovjet szövetségi rendszer államai közül ugyanis egyedül Szíriával valóban szorosak Oroszország bilaterális kapcsolatai a poszt-szovjet térségen kívül. Különös jelentőséggel bír ez katonai-stratégiai szempontból, mivel Szíria területén található – Tartus városában – az egyetlen, a Szovjetunió összeomlását követően orosz flottaegységeket befogadni hajlandó meleg vizű kikötő a poszt-szovjet térségen kívül. Mivel felettébb valószínűtlen, hogy a térség többi állama engedélyezné az orosz haditengerészeti egységek területükön történő állomásoztatását, ezért Moszkvának feltétlenül szüksége van a tartuszi bázisra, hogy biztosíthassa katonai jelenlétét a földközi tenger medencéjében.

Mi több, Moszkva szinte csak a Szíriával fenntartott szoros kapcsolatának illetve az abból adódó Damaszkusszal szembeni befolyásolási és nyomásgyakorló képességének köszönheti szerepét a közel-keleti konfliktus rendezése és a békefolyamat előmozdítása terén. Érthető tehát, hogy Szíria kiemelt, mi több, stratégiaileg fontos eleme Moszkva közel-kelet politikájának. Éppen ezért az Asszad kormányzat megdöntése nem csupán tetemes gazdasági veszteséggel járna Oroszország számára, hanem egyúttal jelentős geopolitikai kihívás elé is állítaná Moszkvát régióbeli katonai és politikai jelenlétének és befolyásának fenntartását illetően. Érthető tehát, hogy Moszkva miért nem járult mindeddig hozzá egy Szíria elleni fegyverembargó vagy repülés tilalmi övezet bevezetéséhez, mivel előbbi gazdasági érdekeit sértené, utóbbi pedig – a Líbiai eseményekből leszűrte orosz tanulság szerint – csupán azt eredményezné, hogy a nyugati hatalmak egy ENSZ felhatalmazás égisze alatt beavatkoznának egy szuverén állam belügyeibe, s erőszakkal megváltoztassák Szíria és az által az egész közel-keleti régió politikai status quoját.

Nem meglepő tehát, hogy Moszkva vétót emelt a Nagy-Britannia, Franciaország, Németország és Portugália által kidolgozott és 2011. október 5-én a BT elé terjesztett határozati javaslata ellen, amelynek értelmében „célzott intézkedéseket” foganatosítottak volna a szíriai kormány ellen. Ezt követően a rá nehezedő nemzetközi nyomás növekedését elkerülendő Oroszország 2011. december 15-én saját határozati javaslatot terjesztett a BT elé. Ebben némiképp elhatárolódott a szíriai kormánytól és kijelenti, hogy Damaszkusz „aránytalanul erőszakos” eszközöket alkalmaz a felkelőkkel szemben, azonban továbbra is kitartott azon véleménye mellett, miszerint az országban zajló erőszakért és

vérontásért elsősorban a felkelők a felelősek, éppen ezért ellenzi szankciók bevezetését az Asszad kormányzat ellen. Rendelkezzen azonban bármilyen jelentős politikai és gazdasági érdekekkel is Oroszország Szíriában, természetesen a damaszkuszi rezsim támogatásának is megvannak a maga határai.

Így például felettébb kétséges, hogy egy esetleges nyugati intervenció esetén Moszkva képes és hajlandó volna katonailag támogatni és segítséget nyújtani Szíriának. Egy ilyen jellegű katonai konfrontáció politikai és gazdasági költségei ugyanis jóval meghaladnák az Asszad kormányzat fennmaradásának hasznát Oroszország számára. Ennek megfelelően csupán szimbolikus jelentőséggel bír, hogy a Kutuzov Admirális nevű orosz repülőgép anyahajó egyéb flottaegységekkel kiegészülve 2011. decembere óta a Földközi-tenger keleti medencéjében őrzőjáratot tart, és rövid látogatást tett a tartusi kikötőben. Politikai szempontból az orosz támogatás határa Damaszkusz nemzetközi és regionális elszigetelődésének fokától függ.

Moszkva ugyanis minden áron szeretné elkerülni, hogy a véres harcok következtében regionális szinten mind inkább elszigetelődő Asszad rezsim egyre negatívabb politikai megítélése kihatással legyen Oroszországnak a régió többi államával fenntartott kapcsolataira. Mióta ugyanis a szomszédos arab országok vezetői és az Arab Liga államai is egyre látványosabban elhatárolódnak az Asszad rezsimtől növelve ez által a rá nehezedő politikai nyomást, az orosz támogató politika is kezd mind jobban regionális érdekeinek korlátaiba ütközni.

Moszkva számára a legnagyobb kihívás ennek kapcsán az, hogy hogyan tudná a közel-keleti régió legfontosabb politikai szövetségesének, a damaszkuszi kormányzatnak a túlélését biztosítása anélkül, hogy veszélybe sodorná a térség többi államával fenntartott törékeny bilaterális kapcsolatait. Így tehát Szíria növekvő regionális elszigetelődése nagyobb kihívást jelenthet Oroszország számára, mint a nyugati államok kooperatívabb és szankciók bevezetését támogató orosz magatartás iránti elvárásai.

A KÍNA FAKTOR

Mindeközben Moszkvának Szíria politikájának tervezése során egyre nagyobb figyelmet kell fordítania egy, a nemzetközi szinten kevésbé elemzett azonban annál jelentősebb bizonytalansági tényezőre, a Kína

faktorra is. Igaz ugyan, hogy Peking Moszkvával közösen megakadályozta az ENSZ Biztonsági Tanácsának az Asszad rendszerrel szemben tervezett gazdasági szankcióinak bevezetését, az orosz vezetésnek azonban nem szabad, hogy kétségei legyenek afelől, hogy ha damaszkuszi rezsim a bukás legkisebb jelét is mutatja, Kína azon nyomban és hezitálás nélkül változtatni fog álláspontján annak érdekében, hogy mihamarabb kapcsolatokat építhessen ki az új szíriai vezetés minden potenciális frakciójával. Jóllehet a kínai külpolitika nem támogatja az erőszakos hatalomátvételt és rendszerváltást, tagadhatatlan, hogy gyorsan és hatékonyan képes alkalmazkodni a kialakult új realitásokhoz. Több mint valószínű, hogy a kínai kísérletek az új damaszkuszi vezetéssel való kapcsolatépítésre rövid időn belül sikerrel járnának, hiszen napjainkban minden ország szeretne és minden országnak szüksége van a Kínával fenntartott jó gazdasági-politikai kapcsolatokra. S mivel Peking – támogatása ellenére – soha nem állt olyan közel az Asszad rezsimhez, mint Moszkva, mindez gyorsan és nagyobb konfliktusok nélkül menne végbe. Éppen ezért Kína jóllehet jelenleg támogatja Oroszország Szíriával kapcsolatos álláspontját, azonban Moszkva nem számíthat arra, hogy ez abban az esetben is fennmarad, ha a damaszkuszi rezsim bukása után létrejövő új szír kormányzat Moszkva Asszadot támogató politikája miatt minimalizálni vagy befagyasztani kívánná Oroszországgal fenntartott kapcsolatait.

Mi több, éppen úgy, ahogy Afganisztán 1979-es szovjet inváziója és megszállása jelentősen rontotta Oroszország ázsioját és politikai pozícióit a Közel-keleten, Moszkvának a damaszkuszi vezetésnek nyújtott támogatása az arab tavasz erőivel szemben jelentős veszélybe sodorják a Putyin által több mint egy évtized alatt a térség államaival felépített jó kapcsolatait.

A történelemnek azonban nem feltétlenül kell megismételnie önmagát. Ehhez azonban arra volna szükség, hogy Oroszország felismerje a régióval kapcsolatos hosszú távú politikai és gazdasági érdekeit ahelyett, hogy a damaszkuszi rezsimet támogatva rövidtávú érdekeinek fenntartására koncentrálna.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- ALMFORTH, Tom: Russia Set to Lose Billions in Libya, 2011. szeptember 5, Oilprice.com
<http://oilprice.com/Geopolitics/Middle-East/Russia-Set-To-Lose-Billions-In-Libya.html>.
- GORENBURG, Dmitry: Russian arms sales to the Middle East and North Africa, 2011. március 11, Davis Center for Russian and Eurasian Studies,
<http://russiamil.wordpress.com/2011/03/07/russian-arms-sales-to-the-middle-east-and-north-africa/>.
- GROVE, Thomas: Russia counting on Syria to keep arms exports high, 2012.01.31
<http://uk.reuters.com/article/2012/01/31/uk-russia-arms-idUKTRE80U1P520120131>.
- KATZ, Mark: Moscow and the Middle East: Repeat Performance? In: Russia in Global Affairs. <http://eng.globalaffairs.ru/number/Moscow-and-the-Middle-East-Repeat-Performance-15690>.
- KLEIN, Margarete: Russland und der arabische Frühling - Außen- und innenpolitische Herausforderungen, <http://www.swp-berlin.org>, (2012.09.16)
- RIA NOVOSTI: Russia cancels Libya's \$4.5 bln debt in exchange for contracts,
<http://en.rian.ru/world/20080417/105344656.html>.
- ROSENBERG, Steve: Medvedev rejects Putin 'crusade' remark over Libya, 2011. március 21,
<http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-12810566>.
- TATNEFT: TATNEFT Begins Oil Production in Syria, 2010.04.11.
http://www.tatneft.ru/wps/wcm/connect/tatneft/portal_eng/press_center/news/news-list/news_2010.04.14_15.14.01.148.
- THE GUARDIAN: Russia and China veto UN resolution against Syrian regime, 2011. 10.05
<http://www.guardian.co.uk/world/2011/oct/05/russia-china-veto-syria-resolution>.
- UNITED NATIONS: Resolution 1970 (2011), 2011.február 26 <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N11/245/58/PDF/N1124558.pdf?OpenElement>.
- UNITED NATIONS: Security Council Approves 'No-Fly Zone' over Libya, Authorizing 'All Necessary Measures' to Protect Civilians, by Vote of 10 in Favour with 5 Abstentions, 2011. március 17 <http://www.un.org/News/Press/docs/2011/sc10200.doc.htm>.
- WORSNIP, Patric: Russian draft offers hope of U.N. Syria resolution, 2011.12.15
<http://www.reuters.com/article/2011/12/15/uk-syria-un-idUSTRE7BE25320111215>.

ESSZÉ

SZÍRIA MÁSFÉL ÉV UTÁN: ESZKALÁLÓDHAT-E A KONFLIKTUS?

Stepper Péter

ABSZTRAKT

2012. június 26-án a szíriai légvédelem lelőtt egy, a szír légtérbe berepülő török vadászgépet,¹ miközben az hazafelé igyekezett. Október 3-án, a török-szír határon kialakult tüzérségi harcban öt török állampolgár vesztette életét.² Mindkét esetben konzultációs céllal ült össze az Észak-Atlanti Tanács, a NATO-t alapító washingtoni szerződés³ 4. cikke alapján. A konfliktusba való katonai beavatkozás szándékát a szervezetben nem lehet érzékelni, Törökország azonban a hadsereg nagyszámú alakulatait vezényelte a délkeleti határra, Erdogan elnök pedig kijelentette, hogy hábár nem akar háborút, figyelmezteti Szíriát, hogy nem fog visszarettenni, ha provokáció éri. A következő elemzés azt igyekszik feltárni, hogy mi vezetett a szíriai polgárháborúhoz, melyek voltak a török-szír konfliktus előzményei és a közeljövőben eszkalálódhat-e a konfliktus.

BEVEZETÉS

Szíriában 2011 márciusa óta állandósultak a harcok az alevita vezetőség és a felkelők között. Az ENSZ BT-ben máig nem sikerült határozatot elfogadni a kérdésben, azonban a Közgyűlés 66. ülészakán, négy nap alatt elfogadta a július 31-én beterjesztett határozat tervezetét és elítélte a szír biztonsági erők tevékenységét. Az ENSZ becslése szerint a konfliktusnak több mint 20 000 halálos áldozata van.⁴ 234 000 menekült⁵ hagyta el az országot a nyár végéig, ez mára mintegy 100 000 fővel nőtt.⁶

Véleményem szerint az időben közeli tunéziai és egyiptomi felkelések esetén a nemzetközi közösség némileg elhamarkodottan feltételezte egy jövőbeni pozitív, demokratikus fordulat létrejöttét. Idézem például az Európai Parlament áprilisi állásfoglalását: „... mivel más arab országokban történt hasonló fejleményeket követően a bahreini, szíriai és jemeni tüntetések jogos demokratikus törekvéseket fejeztek ki...”, „melyek célja a valódi demokrácia megvalósítása”, ezért a tagállamoknak az EP szerint minden lehetséges eszközzel fel kell lépni, az erőszakot alkalmazó szír kormány ellen.⁷

Az „arab tavasz” által érintett más államokkal összehasonlítva Szíriában a hatalom gyakorlása jelentős eltéréseket mutat. Raymond Hinnebusch⁸ a közel-keleti politikai rendszereket kutatva eltérő legitimációs bázisra vezeti vissza, hogy miként maradhat egy vezető akár évtizedekig hatalmon, elkülönítve a járadékmonarchiákat, mint Bahrein vagy Jordánia és a „mukhabarat”, katonai-titkosszolgálati eszközöket alkalmazó diktatórikus köztársaságokat, mint Tunézia, vagy Egyiptom. Megint más kategóriában volt értelmezendő a Kadhafi-féle „iszlám dzsamahirija”. Ahed Al Hendi⁹ jól megvilágítja tanulmányában a szíriai rendszer sajátosságait: Bashar al-Assad Szíriában sokkal kifinomultabb módon alkalmazta a „jó zsarú és rossz zsarú” taktikáját, mikor a radikális módszereket alkalmazó, egyébként az ő parancsait végrehajtó biztonsági erők, mint a Köztársasági Gárda fellépései után alkotmányos reformokat hirdetett és igyekezett a társadalom egy-egy rétegét megnyerni magának. Mára ez a politika többé nem működik, azonban ez nem jelenti, hogy a rezsim ellen fordult társadalmi rétegek, az ellenzéki erők egységesek lennének.

Amíg azonban nem áll a mozgalom élére egy hiteles ellenzéki vezető,¹⁰ nemzetközi támogatásban sem reménykedhetnek. Meg kell azonban jegyezni, hogy Szíria teljes társadalma nem követeli egységesen az elnök, Bashar al-Assad lemondását, úgy, ahogy Tunéziában követelték Ben Ali,

vagy Egyiptomban Mubarak távozását. A 2012. május 7-én tartott parlamenti választásokon a kormányzó szíriai Baath párt a 250 parlamenti szék 60%-át szerezte meg, 10%-kal növelve a korábbi támogatottságát. Asszad – nyilván túlzóan – úgy értékelte az eredményeket, hogy a társadalom támogatja reformjait.¹¹ A síita vezetés számíthat a városi lakosság egy részének, a keresztényeknek és az országba érkezett kurdoknak a támogatására is, akiknek Asszad tömegesen adott szír állampolgárságot.

A TÖRÖKORSZÁGI FEJLEMÉNYEK

Törökországnak nem tetszett Asszad kurd-barát politikája, valamint súlyos gondot jelentett számukra, a Szíriából menekülő 95 000 ember elhelyezése is. Ennek ellenére 2012 októberéig azt lehetett mondani, hogy a török kormány inkább támogatná a jelenlegi rezsim fennmaradásának, mivel Erdogan egy stabil Szíriában érdekelt. Ez azonban kétséges, ha a dzsihádisták elemeket is tartalmazó, erősen fragmentált felkelői csoport kerülne hatalomra. A helyzetet tovább fokozta, hogy 2012 júniusában egy török vadászpilóta „betévedt” Szíria légterébe, valószínűsíthető, hogy kémtevékenységet folytatott, aminek hatására a szír légvédelem lelőtte. Önmagában egy ilyen incidens valószínűleg nem lesz oka egy háborúnak. Az október 3-án bekövetkezett tüzérségi harc és az öt török állampolgár halála, melyre már utaltam, szintén sajnálatos eset, azonban ez sem bír önmagában akkora jelentőséggel, hogy *casus belli*-ként szolgáljon.

A török parlament határozottan reagált az eseményekre és extraterritoriális felhatalmazást adott a (NATO-n belüli egyébként második legnagyobb létszámú) török hadseregnek, hogy a 15 körzetre osztott délkeleti határsávban a hadszíntéri parancsnokoknak nagyobb mozgásterük legyen: a helyi katonai vezetők parancsára akár 10 kilométeres sávban behatolhatnak Szíria területére, amennyiben a műveletek ezt szükségessé teszik. A török hadsereg igyekszik megakadályozni további fegyvertechnológia érkezését az országba, ezt mutatja, hogy október 10-én Ankarában leszállásra kényszerítettek egy Airbus A320-as szállítógépet, azt feltételezve, hogy orosz fegyvereket szállít Asszadnak.

Lavrov orosz külügyminiszter tagadta, hogy fegyverekkel támogatná Szíriát, kiderült, hogy a gépen polgári és katonai célra egyaránt alkalmas radarberendezések voltak. Oroszország számára kellemetlen a *Human*

Rights Watch jelentése is, mely szerint a szíriai légierő, orosz gyártmányú kazettás bombákat is bevetett a lázadók ellen. Lavrov külügyminiszter igyekezett tagadni ezt a vádat,¹² illetve kiemelte, hogy rengeteg fegyver van a térségben, melyeknek forrása sokféle. Nemcsak a fegyverek, hanem a konfliktusban résztvevő kombattánsok származása is sokféle, a német BND jelentése alapján a 15 000 szíriai lázadónak 95%-a külföldi.¹³ Azonban nemcsak a felkelők oldalán jelenik meg a külföldi elem.

LIBANON ÉRINTETTSÉGE

Egyre nagyobbak a félelmek azzal kapcsolatban, hogy a szíriai polgárháború áttérjed Libanonba is, azonban ahogy Elliot Abrams írja, ez nem a fegyveres konfliktusok természetszerűségéből fakad, hanem az Asszad-rezsim szándékos politikájának eredménye. A síita Heszbollah egyre látványosabb támogatása Asszad felé,¹⁴ illetve az Izrael légterébe küldött robotrepülőgép ügye¹⁵ is felveti a kérdést, hogy újból kiújulhat-e az erőszak Libanonban, az 1975-90-ig tartó véres polgárháború után? A 1200 libanoni és 160 izraeli áldozatot követelő 2006-os libanoni-izraeli háborút az ENSZ BT 1701. sz. határozata¹⁶ zárta le, mely megerősíti az UNIFIL békefenntartók mandátumát, amit az ENSZ BT 425. számú határozata rögzített. Ezen kívül kimondja, hogy a kormányerőkön kívül más fegyveresek nem lehetnek a térségben. Fegyverszállítási tilalmat rendeltek el, amelyet azonban a jelenlegi szíriai helyzet mellett betartani lehetetlen.

Az iráni atomprogram miatt jelenleg a szokásosnál is feszültebb izraeli politikai környezetben felerősödhet a háborús hangulat, amennyiben a fő ellenség, Irán csatlósának tekintett Hezbollah beavatkozik Asszad oldalán. A libanoni biztonsági erők feje, Wissam al-Hassan elleni, október 19-i autóbombás merénylet tovább ronthatja a helyzetet. Hassan vezette azt a nyomozást, amely 2005-ben, a korábbi miniszterelnök, Rafik Hariri ellen elkövetett merénylet felelőseiként az Asszad rezsimet és a Hezbollahot nevezte meg.¹⁷ A libanoni lakosság nem akarja a szír konfliktus elterjedését és a harcok kiújulását hazájában, azonban Asszadnak kétségkívül szövetségesekre van szüksége szomszédságában, amit főként a Hezbollah aktív támogatástól remélhet.

KILÁTÁSOK

Az elhúzódó konfliktus destabilizálni látszik a térséget, amely egyik érintett fél számára sem szerencsés fordulat. A korábbi tunéziai és egyiptomi eseményektől való eltérések miatt, vagy éppen azok tapasztalatából kifolyólag nem kapnak erőteljes nemzetközi támogatást a felkelők. Habár az emberi jogi jogsértésektől hangos a média, a térségben érdekelt államok nem látnák szívesen hatalmon pl.: a Muszlim Testvériség által dominált felkelőket, azonban Szíria iráni elkötelezettségében sem érdekeltek, ami egyre jobban erősödni fog, amennyiben a harcok folytatódnak. Törökország, amennyiben regionális hegemóniára tör, ami az Európai Uniótól való eltávolodása után valószínűnek tűnik, szintén nem látná szívesen, ha a fő vetélytársának számító Irán pozíciói Szíriában tovább erősödnének.

Az utóbbi incidensek okot szolgáltathatnak egy Asszad elleni török intervenciónak, melyet ENSZ BT felhatalmazás hiányában az Alapokmány 51. cikkére hivatkozva,¹⁸ önvédelem jogcímén lehetne megindítani. Kérdéses, hogy a mezőgazdasági területekre lőtt aknagránátok, a török kémrepülő lelövése és öt civil halála objektíve elegendő-e az önvédelem jogának gyakorlásához.

Véleményem szerint a hagyományosan Asszadot támogató Fehéroroszország, Venezuela, vagy Irán kivételével nem sokan kötnének bele a jogi érvelésbe. Az már más kérdés, hogy a létszámbeli fölényben lévő török hadsereg hogyan boldogulna a harcok szemszögéből erősebbnek számító Szíriával szemben, illetve mennyire tudnák belevonni NATO szövetségeseiket egy olyan konfliktusba, amelytől határozottan távol akarnak maradni.

NEMZETKÖZI TÁMOGATÁS

A jelenlegi helyzet azt mutatja, hogy az ENSZ-ben nem sikerült komoly eredményeket elérni, az Egyesült Államok pedig nem kíván involválódni a konfliktusba. Laknar Brahimi ENSZ megbízott október 19-i találkozója Walid Mualllem szír külügyminiszterrel, illetve két nappal később Bashar al-Asszaddal, bizakodásra adhatott okot. Habár Brahimi közvetítésével a felek a közelgő Eid al-Adha ünnepre¹⁹ tekintettel hivatalosan fegyverszünetet kötöttek, ennek ellenére már másnap több tucat halálos áldozatot követelő akciókról lehetett hallani. November 3-án a Taftanaz

környéki stratégiai fontosságú reptér elfoglalására tett kísérlet²⁰ során az iszlamista al-Nusra Front erői is feltűntek a lázadók soraiban, feltehetőleg ők tehetők felelőssé a Saraqeb-i incidens²¹ miatt is: felkelők október 31-én Saraqeb mellett fogságba esett katonákat végeztek ki. Az Egyesült Államokban a republikánus/neokonzervatív (aktívabb külpolitikát folytatni kívánó) teoretikusok, mint Abrams,²² sérelmezik, hogy Saraqeb kapcsán és a libanoni merénylet után nem Obama elnök, vagy akár Hillary Clinton külügyminiszter reagált, hanem „csupán” az a külügyi sajtószóvivő, Victoria Nuland tett közzé, egy relatíve puha hangvétellű nyilatkozatot. Nuland szerint az emberi jogi jogsértések elkövetőinek felelősségre vonása nem marad el, függetlenül attól, hogy a lázadók, vagy a kormányerők követik el őket, illetve fontosnak tartják Libanon esetében a stabilitást és békét, azonban szó sem esik Asszad esetleges szerepéről a Wissam al-Hassan elleni merénylet kapcsán. Nuland emellett kiemelte, hogy a felkelőknek egységes vezetésre volna szüksége. A júliusi kairói ellenzéki találkozó után sem volt a felkelőknek koherens nemzetközi képviselése, kérdéses, hogy a dohai találkozó²³ után ez megváltozik-e.

¹ NATO Statement. Elérhető: http://www.nato.int/cps/en/natolive/news_88652.htm.
Letöltve: 2012. október 31.

² NATO Statement. Elérhető: http://www.nato.int/cps/en/natolive/news_90447.htm.

³ The North Atlantic Treaty signed 4th of April 1949, Washington D.C. Elérhető:
http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_17120.htm.

⁴ Elérhető:
<http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=43380&Cr=Security%2BCouncil&Cr1&UI2H-W-dN2A>. Letöltve: 2012. október 25.

⁵ Kirkpatrick David D.: U.N Says 100.000 refugees fled Syria in August. The New York Times. Elérhető:
<http://www.nytimes.com/2012/09/05/world/middleeast/syria.html?ref=syria&r=0&r=1&>. Letöltve: 2012. november 2.

⁶ Gordon Michael R.: US Military is Sent to Jordan to Help With Crisis in Syria. The New York Times. Elérhető: <http://www.nytimes.com/2012/10/10/world/middleeast/us-military-sent-to-jordan-on-syria-crisis.html?hp&r=0>. Letöltve: 2012 október 28.

⁷ Az Európai Parlament 2011 április 7-i állásfoglalása a Szíriában, Bahreinben és Jemenben kialakult helyzetről. 2012/C 296/E 11. Elérhető: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ%3AC%3A2012%3A296E%3A0081%3A0085%3AHU%3APDF>. Letöltve: 2012. szeptember 30.

⁸ Raymond Hinnebusch [2007]: *Authoritarian Persistence, Democratization Theory and the Middle East: An Overview and Critique*, pp.11-33. In: Volpi, Frédéric – Cavatorta, Francesco (szerk.): *Democratization in the Muslim World. Changing Patterns of Power and Authority*. Routledge, London.

- ⁹ Ahed al Hendi [2011] The Structure of Syria's Repression, Foreign Affairs. Elérhető: <http://www.foreignaffairs.com/articles/67823/ahed-al-hendi/the-structure-of-syrias-repression>. Letöltve: 2012. november 1.
- ¹⁰ <http://www.japantimes.co.jp/text/ea20121025a3.html>. Letöltve: 2012. október 28.
- ¹¹ Syria election results show support for reforms,says Assad. Elérhető: <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-18084827>. Letöltve: 2012. október 30.
- ¹² FM Lavrov Denies Use of Russian Made Cluster Bombs in Syria. RIA Novoszty. Elérhető: <http://en.ria.ru/russia/20121015/176631693.html>. Letöltve: 2012. november 02.
- ¹³ A jelentés szeptember 30-án valóban megjelent a BND honlapján, illetve a Die Weltben, azonban jelenleg már nem elérhető, csak a kétes információértékkel rendelkező „Friends of Syria” nevű oldal utal rá.
- ¹⁴ Evans, Dominic: Hesbollah Foes say support for Assad puts Lebanon at Risk. Reuters. Elérhető: <http://www.reuters.com/article/2012/10/14/us-syria-crisis-hezbollah-idUSBRE89D05V20121014>. Letöltve: 2012. október 22.
- ¹⁵ Iran: Hezbollah Drone proves our military capabilities. Haaretz. Elérhető: <http://www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/iran-hezbollah-drone-proves-our-military-capabilities-1.469916>. Letöltve:
- ¹⁶ SECURITY COUNCIL CALLS FOR END TO HOSTILITIES BETWEEN HIZBOLLAH, ISRAEL, UNANIMOUSLY ADOPTING RESOLUTION 1701. August 11. 2006. Elérhető: <http://www.un.org/News/Press/docs/2006/sc8808.doc.htm>. Letöltve: 2013. november 3.
- ¹⁷ Abrams, Elliott [2012] Syria's New Attack on Lebanon, Council on Foreign Relations.
- ¹⁸ UN Charter. Elérhető: <https://treaties.un.org/doc/Publication/CTC/uncharter.pdf>. Letöltve: 2012. október 20.
- ¹⁹ Syrian President tells envoy that support 'terrorists' must stop. CNN. Elérhető: <http://edition.cnn.com/2012/10/21/world/meast/syria-brahimi-assad-meeting/index.html>. Letöltve: 2012. október.30.
- ²⁰ Syria Conflict: Rebels 'Attack Key airbase at Taftanaz'. BBC. Elérhető: <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-20190404>. Letöltve: 2012. november 4.
- ²¹ Syria Conflict: Rebels May Have Committed War Crime. BBC. Elérhető: <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-20177384>. Letöltve: 2012. november 3.
- ²² Abrams, Elliott [2012] How Not To Help Lebanon, Council on Foreign Relations.
- ²³ Syria Opposition Groups Hold Crucial Qatar Meeting. BBC. Elérhető: <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-20196107>. Letöltve: 2012. November 4.

ESSZÉ

TUAREG SZABADSÁGHARCOSOK VS. ISZLAMISTA TERRORISTÁK: A KADHAFI UTÁNI KORSZAK VÁLSÁGJELEI MALIBAN

Csellár András

ABSZTRAKT

Mali északi részén, a többségében tuaregek lakta és általuk Azawadnak nevezett területen 2012. január 17 óta tart az a konfliktus, amely az év folyamán a nemzetközi szervezetek és a nemzetközi közösség legfontosabb fórumain is kiemelt problémaként jutott szerephez. A válság alapjai régre nyúlnak vissza, a jelenlegi problémák egy része viszont konkrétan köthető Moammar Kadhafi líbiai rezsimjének bukásához. Moammar Kadhafi külső segítséggel való megbuktatása után elemzők arra hívták fel a figyelmet, hogy a rendszer bukása után számos, korábban nem várt esemény következhet be. A Kadhafi-rezsim végnapjaiban az országban tárolt fegyverek egy jelentős része milicista csoportok illetve zsoldosok kezébe került. A líbiai vezetés számos helyen rejtett el az állami szférából származó vagytonokat, ezek Kadhafi halála után sem kerültek elő: féltő, hogy ezek az összegek is rossz kézbe kerültek. A rendszer bukásának egyik fő utóöngéje az országból hazatérő, korábban Kadhafi által zsoldosként foglalkoztatott katonák kérdése, akik fegyverekkel és jelentős harci tapasztalattal tértek vissza, a jelenlétük komoly problémát jelent. A Kadhafi seregeiben zsoldosként foglalkoztatottak egy jelentős része tuareg származású volt, akik Mali északi részéből vándoroltak zsoldjuk után Líbiába.

ÉSZAK-MALI ÉS A TUAREGEK

Észak-Mali *Azawad*-nak nevezett részén a hagyományosan pásztor-nomád életmódot folytató tuareg lakosság van többségben. A helyi lakosság a gyarmati kortól kezdve egészen napjainkig többször lázadt fel, a többnyire Dél-Maliban székelő központi kormányzat ellen. Az ország 1960-as függetlenségéig többször lázadtak fel a francia gyarmatosítók ellen, majd a függetlenség után a déliek ellen, mindannyiszor az általuk lakott terület függetlenségéért vagy nagyobb autonómiáért. A konfliktus fő oka a dél-mali lakosságban uralkodó negatív vélekedés az észak-mali lakosságról, amely miatt az északiak diszkriminálva, elhanyagolva érzik magukat és úgy vélik, hogy a déliek életmódjuk és kultúrájuk felszámolásán munkálkodnak.

A függetlenség utáni második, 1990-től 1996-ig tartó tuareg lázadás² az ország egyik legsúlyosabb konfliktusa volt, amelyet Moussa Traoré elnök tuaregekkel szembeni elnyomó politikája indukált. 1991-ben Moussa Traoré rendszerét egy puccs³ döntötte meg, melyet Amadou Toumani Traoré vezetett. A katonai puccs ellenére egy demokratikus út jeleit is fel lehetett fedezni, Traoré emiatt megkapta a „*béke katonája*” címet is a közvéleménytől.⁴ 1992-ben megtartották az ország történetének első demokratikus és szabad választását. Az 1990-es és 2000-es években a központi kormányzat egy közvetítési politikával nyugvópontra terelte a tuareg problémát és követendő minta lett térség országai között, a maga valójában demokratikus berendezkedésével.

A 2012-ES ESEMÉNYEK

2012. január 17-én az MNLA (*Mouvement National pour la Libération de l’Azawad* – Nemzeti Mozgalom Azawad felszabadításáért) intézett támadásokat a helyi városok elfoglalásáért a mali hadsereg ellen. Az elsősorban tuaregeket tömörítő szervezet a Líbiából hazatért harcosokkal, többnyire líbiai fegyverekkel harcolt a hadsereg ellen, akiket meglepetésként ért a szervezet ereje. A szervezet gyors egymásutánban foglalta el a meghatározó északi városokat: Kidal, Gao, majd az északi központ Timbuktu is a kezükbe került áprilisra. Eközben március 22-én Amadou Sanogo vezetésével egy katonai csoport megdöntötte⁵ Amadou Toumani Traoré elnök hatalmát, hatályon kívül helyezte az alkotmányt, és kijelentette: addig irányítják az országot, amíg egy új, demokratikusan választott kormány nem jön létre.

A puccsot a nemzetközi közösség szinte egyhangúan elítélte, az ECOWAS pl. 72 órás ultimátumot adott a puccsistáknak visszaadni a hatalmat, különben határzárát intéznek Mali ellen, illetve befagyasztották az ország pénzügyi segélyeit is. A puccs tovább gyengítette az amúgy sem túl erős és egységes Mali hadsereget. Timbuktu elfoglalása után, április 6-án az MNLA deklarálta Azawad függetlenségét. A függetlenséget egyetlen állam sem ismerte el és visszautasította az ECOWAS és az Európai Unió is. A függetlenség azért jöhetett létre, mert a meggyengült Mali hadsereg kivonult az északi területekről, ezzel gyakorlatilag átadva a terület teljes ellenőrzését a lázadók számára.

A FÜGGETLENSÉG UTÁN

A Mali események januárban valóban a tuaregek lázadásaként indultak a függetlenségért, vagy legalábbis komolyabb autonómiáért. A helyzetet azonban a kezdetektől bonyolította az MNLA-n kívüli többi szervezet jelenléte. A lázadások kezdetétől részt vett a harcokban az Ansar Dine (*Anšārad-Dīn* – „a hit védelmezői”) nevű iszlamista szervezet, melynek célja a saría bevezetése volt Mali területén. Ők az MNLA-val szövetségben harcoltak Mali hadserege ellen és a függetlenség után több várost, pl. Timbuktu is irányításuk alá vették. Itt eredeti céljaik szerint bevezették az iszlám szerinti törvénykezést. Szintén a kezdetektől jelen van a MOJWA (*Movement for Oneness and Jihad in West Africa*) iszlamista szervezet a térségben.

A legfontosabb szereplő mégis az AQIM (*Al-Qaeda in the Islamic Maghreb*), amely egy, az algériai polgárháborúban született iszlamista szervezetből, a GSPC-ből (*Salafist Group for Preaching and Combat*) nőtt ki. A csoport sokáig Algéria területén működött, de az ottani anti-terrorista akciók miatt 2007-ben menekülni kényszerültek és „száhelizálódtak”.⁶ Ezzel távolabb kerültek a Mediterráneumtól és Európától, a Száhel optimálisabb terepnek tűnt számukra. Az AQIM az Al-Kaida „franchise” tagja, bár korábban meglehetősen inaktív volt, elsősorban a propagandában volt erős, mint a valódi tettekben. Mellettük meg kell említeni a Nigériai Bako Haram szervezetet, amely Nigériában küzd egy saría törvénykezésért, de kapcsolatban áll az AQIM-al.

A fő problémát az jelenti, hogy a függetlenség kikiáltása után az MNLA és az iszlamista szervezetek szembe kerültek egymással. Az MNLA nem egy iszlamista szervezet, elítélte a többi szervezet által támogatott, a saría

szerinti törvénykezés bevezetését, amellyel a lakosság is elégedetlen. Erre jó példa az a június 6-i kidal-i tüntetés, melyen nők álltak ki a saría ellen és az MNLA mellett, az Ansar Dine azonban leverte a megmozdulást.⁷ Úgy tűnik, az AQIM és az Ansar Dine csak azért támogatta a tuareg lázadást, hogy megszerezhessék a területet, amely a nemzetközi terrorizmus új központja lehet. Az iszlamisták azóta több várost is elfoglaltak, amelyek korábban az MNLA felügyelete alatt álltak. A szervezetek közötti konfliktusok után az MNLA úgy határozott: ellenségként tekint az iszlamistákra, akiket le kíván fegyverezni. Az egyre összetettebb problémákra reagálva az MNLA-ból kiszakadt egy csoport, az FPA (*The Front for the Liberation of the Azawad*), amely szerint „többé nem realitás a független Azawad, hanem az iszlamisták ellen kell harcolni”.⁸ Az elmúlt évtizedben a *Trans-Saharan Counterterrorism Partnership* keretében az Egyesült Államok komoly technikai segítséget nyújtott a Mali seregnek, felderítő felszereléseket, járműveket és kommunikációs eszközöket kaptak. Észak-Maliban több kulcsfontosságú katonai bázis és repülőtér van, amelyek a központi hadsereg kivonulása után az iszlamista szervezetek irányítása alá kerültek. Az MNLA szempontjából vizsgálva mindezt, azt mondhatjuk, hogy a szervezet elvesztette az uralmat a „saját” területe fölött és az a tény, hogy az iszlamistákkal szervezkedett, diszkreditálta a nemzetközi közösség szemében is.⁹

NEMZETKÖZI TERRORKÖZPONT?

A Száhel övezet ideális terep az AQIM számára. Egy óriási, de alig lakott térségről beszélünk, amely remek menedéket nyújt. A Száhel tradicionális kereskedelmi útvonal, és ma jelentős a drog-és más illegális termékek csempészete is, amely az AQIM számára komoly bevételeket jelent már most is. Az övezetben több instabil állam és kormányzat is van, ami fenyegethet egy további térnyeréssel. Az AQIM egyértelműen kihasználta a tuareg lázadást, amely káoszt teremtett a területen, így gond nélkül képesek voltak behatolni és „befészkelni” magukat. Mali északi területein ma gyakorlatilag a terrorszervezetek vették át az uralmat, a központi kormányzatnak nincs hatalma Azawad fölött.

Az ország déli területeit Sanogo és kormánya még uralja, de a Március óta eltelt időszak azt bizonyítja: nem tudják, pontosan mihez is kezdjenek a problémával amit Azawad jelent, egymásnak ellentmondó lépések sorozatát tették meg.¹⁰ A mali hadsereg megfogyatkozott, és a seregen

belüli morál sem ideális. Sok elemző szerint az északi területek gyors elvesztésében nagy szerepe volt a hadseregben uralkodó fejtelenségnek. Sanogo pont a hadsereg sérelmeire hivatkozva hajtott végre puccsot, változás azonban nem következett be. Sok elemző von párhuzamot Mali és Afganisztán illetve Szomália között: nagy területű országok, erős megosztottsággal a társadalmon belül ahol a központi kormányzat nem működik.

EGY NEMZETKÖZI INTERVENCIÓ ESÉLYEI

A nemzetközi közösség az eseményekre meglehetősen lassan reagált. A már korábban említett szankciókon kívül nem merült fel más, komolyabb szerepvállalás. A problémát kezdetektől kezdve az ECOWAS (*Economic Community of West African States* – Nyugat-Afrikai Államok Gazdasági Közössége) tartotta napirenden. A komolyabb reakciókra őszig kellett várni. Az Egyesült Államok és más országok figyelmét a líbiai Bengáziban 2012. szeptember 11-én elkövetett merénylet hívta fel Malira,¹¹ miután a merényletet egyértelműen kapcsolni lehet az AQIM-hoz. A helyzet súlyosságát látva először a környező országok vetettek fel egy esetleges beavatkozást, az ECOWAS és az Afrikai Unió tárgyalt esetleges megoldásokról. Végül a nyár folyamán Mali is segítséget kért a harchoz.

A nemzetközi közösség legfelső szintjére, az ENSZ Biztonsági Tanácsába Franciaország segítségével jutott el az ügy: az ENSZ többször tárgyalt Maliról, 2012. október 12-én azonban nagy előrelépést tettek, amikor az ENSZ BT felhatalmazta az ECOWAS-t egy terv elkészítésére.¹² Az ENSZ BT ezzel kifejtette: elsősorban az afrikaiakra bízna a helyzet rendezését. A beavatkozás konkrét tervei szerint az ECOWAS-tagállamok állítanának ki egy 3300 fős sereget, amely csatlakozna a megmaradt Mali hadsereghez és együtt vennék fel a harcot a szélsőségesekkel, így együtt kb. 6000 ezer katona. A dolgok jelenlegi állása szerint tehát sem a NATO, sem az EU sem az Egyesült Államok nem küldene katonákat, csupán technikai segítségnyújtást végezne, logisztikai és hírszerzési feladatokat vállalna. A tervek nem véglegesek, ha elkészülnek, az ENSZ BT-nek kell rábólintania. A képet árnyalja az a tény, hogy optimista becslések szerint is legalább fél év kell a misszió felállításához,¹³ így legkorábban 2013 késő tavaszán indulhatna el. Addig Mali az iszlamisták bázisa marad és ők maguk is tovább tudnak erősödni: egyes hírek szerint harcosok indultak Nyugat-Afrikából Mali felé.¹⁴

Az Egyesült Államok és az Európai Unió is támogatja azt a tervet, miszerint 2013 májusában szabad választást kell tartani Maliban, hogy majd egy új, legitim kormány egyezhessen bele a külsőleg támogatott intervencióba. A katonai intervencióról való megegyezés ellenére a szereplők az ECOWAS, az Afrikai Unió, az ENSZ és annak tagállamai egyenként szorgalmazzák a felek tárgyalóasztalhoz ültetését és a békés rendezést. Erre azonban az érintettek és a külső szemlélők is egyre kisebb esélyt látnak és az észak- mali belső törések miatt kérdéses, hogy ki lenne a tárgyalópartnere a mali kormányzatnak? Noha az intervenció megtervezését az ECOWAS-tagállamok vállalták, fontos volna bevonni két szomszédos, de nem ECOWAS-tagállamot: Mauritániát és Algériát is. A beavatkozás kapcsán külön érdemes megemlíteni Algériát, amely Mali északi szomszédja, hosszú közös határral. Algéria szerepvállalása kulcsfontosságú lenne a beavatkozás szempontjából, egyrészt a közelsége miatt (innen indulhatna ki az akció egy jelentős része), másrészt mert az algériai seregnek tapasztalata és gyakorlata van abban, hogyan is kell egy komoly terrorszervezet ellen harcolni (az algériai seregnek 2007-ben sikerült a GSPC-t kiszorítani az országból).

Algéria kezdetben elítélte a beavatkozást, később azonban visszakozott. Hillary Clinton októberi algériai látogatása után Bouteflika miniszterelnök nyitottabbá vált a segítségnyújtást illetően.¹⁵ Elemzők szerint Algéria azért vonakodik, mert egy beavatkozás felborítaná a térség stabilitását, amely újraéleszthetné a nyugat-afrikai konfliktust is. A beavatkozás kapcsán sok katonai és biztonságpolitikai elemző figyelmeztet arra: a beavatkozás bizonyosan nem lesz gyors, olcsó és biztonságos, és a helyzet sokban hasonlíthat az Afganisztáni helyzetre: a terület hatalmas, könnyű „elbújni” majd újra előjönni. Felmerül a kérdés: ha az ECOWAS–Mali hadseregnek sikerül kiszorítani az AQIM-ot, akkor hova mennek? A térség más instabil államaiba?¹⁶ Sokak szerint a jelenleg előirányzott katonai létszám nem lesz elegendő, még komoly technikai segítségnyújtás mellett sem.

HUMANITÁRIUS KATASZTRÓFA

Az úgynevezett Száhel övezet régóta a világ egyik legszegényebb régiója, ahol gyakoriak az éhínségek. A térségben kevés a víz, kevés az élelem, óriási szárazságok pusztítanak. A jelenlegi helyzet csak tetézi azt az általános rossz állapotot, ami fenn áll azzal, hogy a Mali események után menekültek tízezrei indultak el a szomszédos országok felé. Az UNHCR

adatai szerint jelenleg több mint 157 000 ember hagyta el otthonát a fennálló konfliktus miatt.¹⁷

A menekültek célpontjai a szomszéd államok, mint Niger, Mauritánia és Burkina Faso, amely országok szintén hasonló problémákkal küzdenek humanitárius szempontból, mint Mali, és a tízezres menekülttömeg elszállásolása és ellátása szinte megoldhatatlan feladat számukra segítség nélkül. A menekülttáborok gyakran válnak újabb radikális mozgalmak születőhelyeivé, ahol a kilátástalanság és csalódottság miatt a fiatalok radikalizálódhatnak. Nem könnyű a sorsuk az otthon maradottaknak sem, a háborús állapotok miatt a meglévő nehézségek fokozódnak. Egy majdani intervenció a helyzet további romlását hozhatja el, és ahogyan azt a világ más példái megmutatták a lakosság az intervencióban részt vevők ellen fordulhat.

KÖVETKEZTETÉSEK

A Mali események ma egyértelműen komoly fenyegetést jelentenek a világ biztonságára. Olyan terület került az AQIM kezébe, amelynek minden adottsága megvan ahhoz, hogy komoly csapást tudjon mérni onnan kiindulva. Mali közel van Európához, így képessé válhatnak támadásokat indítani. A beavatkozás egyértelmű eldőlt, azonban biztos dátumot a megkezdésére egyelőre nem tudunk. Annyi bizonyos, minél tovább tartanak az előkészületek, az AQIM annyival erősebb lesz. Ha az intervenció sikeres lesz, a világnak Mali felé kell fordulnia, mert az iszlamistákat átmenetileg ki lehet űzni, azonban ha Maliban nem változnak a dolgok, az ország újra és újra lázadások és háborúk helyszíne lesz.

-
- ¹ United Nations Security Council Resolution No. 1973 (2011)
[http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1973\(2011\)](http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1973(2011)).
- ² SCHRAEDER, Peter J.: Traditional Conflict Medicine² Lessons for Putting Mali and Other African Countries on the Road to Peace, *Nordic Journal of African Studies* Vol. 20(2) 2011
- ³ New York Times: Mali's Dictator Is Overthrown in Coup 1991.03.27.
<http://www.nytimes.com/1991/03/27/world/mali-s-dictator-is-overthrown-in-coup.html>.
- ⁴ CAFIERO, Giorgio: Understanding the Standoff in Mali 2012.08.03.
http://www.fpif.org/articles/understanding_the_standoff_in_mali.
- ⁵ NOSSITTER, Adam: Soldiers Overthrow Mali Government in Setback for Democracy in Africa 2012.03.23. <http://www.nytimes.com/2012/03/23/world/africa/mali-coup-france-calls-for-elections.html?pagewanted=all&r=0>.
- ⁶ CHRISTIANI, Dario, FABIANI, Riccardo: Al Qaeda in the Islamic Maghreb (AQIM): Implications for Algeria's Regional and International Relations
<http://www.isn.ethz.ch/isn/Digital-Library/Publications/Detail/?ots591=0c54e3b3-1e9c-be1e-2c24-a6a8c7060233&lng=en&id=128337>.
- ⁷ BBC: Mali rebel groups 'clash in Kidal', 2012.06.08. <http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-18377168>.
- ⁸ OUEDRAOGO, Brahim: AP Interview: Mali's secular Tuareg rebels splinter, new group says independence unrealistic 2012.09.24, <http://www.webcitation.org/6BRQo1tFn>.
- ⁹ MANN, Gregory: The Mess In Mali-How the war on terror ruined a success story in West Africa.2012.04.05 http://www.foreignpolicy.com/articles/2012/04/05/the_mess_in_mali.
- ¹⁰ MANN, Gregory: The Mess In Mali-How the war on terror ruined a success story in West Africa 2012.04.05.
http://www.foreignpolicy.com/articles/2012/04/05/the_mess_in_mali.
- ¹¹ RADIN, C.J.: US, France assemble coalition to confront Islamists in Mali 2012.11.18
http://www.longwarjournal.org/archives/2012/11/the_islamist_takeover.php.
- ¹² United Nations Security Council Resolution 2071
http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2071%282012%29.
- ¹³ NOSSITER, Adam: The Whiff of Conflict Grows in Mali 2012.10.23
<http://www.nytimes.com/2012/10/24/world/africa/an-aura-of-conflict-grows-in-a-divided-mali.html?pagewanted=all&r=1&>.
- ¹⁴ ROGGIO, Bill: West African jihadists flock to northern Mali 2012.09.28
http://www.longwarjournal.org/threat-matrix/archives/2012/09/west_african_jihadists_flock_to_northern_mali.php.
- ¹⁵ GORDON, Michael R.: U.S. and Algeria Discuss Ousting Mali Militants 2012.10.30.
http://www.nytimes.com/2012/10/30/world/africa/us-tries-to-coordinate-anti-militant-push-in-mali.html?_r=0.
- ¹⁶ NOSSITER, Adam, New York Times: The Whiff of Conflict Grows in Mali 2012.10.24
<http://www.nytimes.com/2012/10/24/world/africa/an-aura-of-conflict-grows-in-a-divided-mali.html?pagewanted=all&r=1&>.
- ¹⁷ UNHCR (ENSZ Menekültügyi Főbiztossága) adatai
<http://data.unhcr.org/MaliSituation/regional.php>

CORVINUS KÜLÜGYI ÉS KULTURÁLIS EGYESÜLET

biztpol.corvinuembassy.com